

Asia: VN/4330/2018

Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta. Videotallennustyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto videotallennustyöryhmän mietinnöstä Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta

Lausuntopyynnön diaarinumero:

VN/4330/2018

Oikeustoimittajat ry kiittää mahdollisuudesta lausua videotallennustyöryhmän mietinnöstä. Haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- 1) Kopiot kuva- ja äänitallenteesta

Ehdotuksen mukaan yleisöllä ei olisi oikeutta saada kopiota käräjäoikeudessa tehdystä kuva- ja äänitallenteesta, mutta tallenteen voisi tulla katsomaan oikeudenkäynnin ulkopuolella tuomioistuimeen. Tämän lisäksi yleisöllä olisi myös oikeus saada tieto tallenteen äänestä samalla tavalla kuin tällä hetkellä voi saada kopion käräjäoikeudessa tehdystä äänitallenteesta.

Ehdotus vastaa nykytilannetta, eikä yhdistyksellä ole siihen huomauttamista. Sen sijaan ehdotettu säännösluonnos ei näytä vastaavan perusteluita.

Ehdotus oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 13 § muuttamisesta kuuluu tältä osin seuraavasti:

”Käräjäoikeudessa tehdystä kuva- ja äänitallenteesta voidaan antaa tieto vain luovuttamalla tallenne tuomioistuimessa nähtäväksi. Käräjäoikeudessa tehdyn kuva- ja äänitallenteen äänestä voidaan kuitenkin antaa tieto siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:ssä säädetään.” (Alleviivaus tässä.)

Ehdotetun säännöksen sanamuoto viittaa siihen, että tuomioistuimella olisi harkintavaltaa sen suhteen, annetaanko ääniraita vai ei. Perustelujen mukaan tämä ei ole tarkoitus, vaan ääniraita olisi tarkoitettu olemaan julkinen siten kuin julkisuuslain 16 §:ssä säädetään.

Epäselvyyksien välttämiseksi ehdotetussa säännöksessä pitää siten lukea, että ”kuva- ja äänitallenteen äänestä annetaan kuitenkin tieto siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:ssä säädetään.”

2) Turva- ja henkilöntarkastus

Ehdotuksen mukaan tuomioistuimessa voitaisiin tehdä turvatarkastus ja henkilöntarkastus ihmiselle, joka tulee katsomaan käräjäoikeudessa tehtyä kuva- ja äänitallennetta. Tarkastusten tarkoituksena olisi selvittää, ettei henkilöllä ole mukanaan kuvan tallentamiseen soveltuvaa välinettä. Lisäksi ehdotetaan, että tällainen väline voitaisiin ottaa kuva- ja äänitallennetta katsomaan tulevalta henkilöltä pois. Väline olisi luovutettava poliisille tai, jollei siihen olisi lain mukaan estettä, palautettava tarkastetulle henkilölle takaisin hänen poistuessaan tuomioistuimesta.

Oikeustoimittajat ry oudoksuu näin pitkälle menevää puuttumista perustuslaissa turvattuun koskemattomuuteen. Mietinnön perustelut tällaisille toimille ovat hyvin ohuet.

Yhdistys ymmärtää erittäin hyvin tavoitteen eli tallenteilla esiintyvien ihmisten yksityisyyden turvaamisen. Keinot tavoitteen saavuttamiseksi vaikuttavat kuitenkin täysin ylimitoitetuilta.

Jokaisella ihmisellä on nykyisin mukanaan laitteita, jotka soveltuvat kuvan tallentamiseen. Kuvaa voidaan tallentaa käytännössä millä tahansa kännykällä, tabletilla tai kannettavalla tietokoneella. Näillä laitteilla on kuitenkin myös muita käyttötarkoituksia. Niitä käytetään esimerkiksi muistiinpanojen tekemiseen. Jäsenkuntaamme ajatellen on vaikea kuvitella tilannetta, jossa

toimittaja joutuisi katsomaan jopa tuntien ajan nauhoja pelkän kynän ja muistilehtiön kanssa ilman, että hän olisi esimerkiksi toimituksen johdon tavoitettavissa.

Jo nykyisin kuvaaminen ja äänittäminen on oikeussalissa kiellettyä ilman puheenjohtajan lupaa. Tästä huolimatta yleisöltä – tai asianosaisilta – ei kerätä laitteita istunnon ajaksi. Lähtökohta on, että ihmiset uskovat heille kerrottua kieltoa tallentaa istuntoa.

Yhdistys ei näe syytä, miksi selkeä kiello ei toimisi myös tallenteiden katselussa, vaan lähtökohdaksi otetaan, että jokainen tallenteita katsova pyrkii kiertämään kuvauskieltoa. Henkilönkatsastus on niin pitkälle menevä puuttuminen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, että sen perusteeksi tarvitaan tukevampia perusteluita.

Yhdistys ehdottaa, että säännöstä muutetaan niin, että turva- ja henkilöntarkastus voitaisiin tehdä vain silloin, kun on perusteltua syytä epäillä kiellon rikkomista.

Huomautamme, että samaan päämäärään päästäisiin myös vähemmän perusoikeuksiin puuttuvilla keinoilla, esimerkiksi sijoittamalla katselupäätte niin, että se on kansliahenkilökunnan valvonnan alla.

3) Tallenteiden säilytysaika

Ehdotuksen mukaan kuva- ja äänitalenne on säilytettävä vähintään kuusi kuukautta siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Yhdistys ehdottaa, että velvollisuus tallenteen ääniraidan säilyttämiseen pidennettäisiin vähintään viiteen vuoteen. Ääniraitojen säilyttäminen ei vie kohtuuttomasti tilaa, mutta tallenteet voivat osoittautua jopa vuosien päästä olennaisiksi sekä suurelle yleisölle – myös toimittajille – että asianosaisten oikeusturvan toteutumiseksi.

Esimerkkinä voisi mainita Suomen Tietotoimiston (STT) doping-uutisen käsittelyn. Vuonna 2000 Helsingin hovioikeus tuomitsi STT:n päätoimittajan ja toimittajan sakkoihin vuonna 1998 julkaistuista uutisista, joiden mukaan nimeltä mainittu hiihtäjä oli käyttänyt kiellettyjä aineita. Uutisten mukaan Hiihtoliiton johto olisi ollut kiinnostunut laajentamaan dopingin käyttöä. Tuomiossa STT määrättiin myös maksamaan korvauksia viidelle hiihtovaikuttajalle.

Vuonna 2010 neljä hiihtovaikuttajaa sai syytteen valehtelusta edellä mainitussa prosessissa. Tässä oikeudenkäynnissä käytettiin näyttönä aiemman prosessin oikeussalinauhoituksia. Helsingin hovioikeus tuomitsi vuonna 2012 kaksi hiihtovaikuttajaa ehdollisiin vankeusrangaistuksiin törkeistä petoksista, koska he olivat hyötyä saadakseen väittäneet totuudenvastaisesti, että Suomen hiihtomaajoukkueessa ei käytetty dopingaineita.

Mäkinen Rami
Oikeustoimittajat ry